

DE VIKINGSCHEPEN VAN ROSKILDE

door J.A. van Staveren

Rond het jaar 1000 (het einde van het tijdperk der Vikingen) was Roskilde ¹⁾ op het Deense eiland Sjaelland ²⁾ een belangrijke handelsstad.

Om deze stad aan het Roskildefjord te beschermen tegen vijandelijke aanvallen vanaf het water, werd een systeem van barrikaden in het fjord aangelegd, 20 km ten Noorden van Roskilde, bij Skuldelev. Zo'n barrikade bestond uit een rug van stenen onder water. De vissers in het fjord kenden deze ondiepte en de plaatselijke traditie wilde dat er, onder deze steen-ricel, een schip lag, dat koningin Margaretha (+ 1412) daar tot zinken had laten brengen.

In de jaren 1957 - 1959 werden onder auspiciën van het Deens Nationaal Museum opgravingen gedaan ter plaatse van bovengenoemde barrikade.

Daarbij werd ontdekt, dat de steenbarrikade uit de tijd van de Vikingen (ca. 1000 n.Chr.) stamde en meer dan één schip herbergde.

Na deze voorlopige verkenningen werd in 1962 een ijzeren damwand om de versperring heen geslagen met de bedoeling de barrikade droog te leggen.

In minder dan vier maanden gelukte het aan de medewerkers van het Nationaal Museum om maar liefst vijf Vikingschepen uit te graven en de duizenden brokstukken hout te bergen.

Dit karwei werd zowel door mannen als door vrouwen uitgevoerd. Bij hun werk droegen zij lieslaarzen en waterwerende kleding, want de stukken hout moesten met de hand uit de modder worden opgegraven (om maar vooral geen schilvertje hout te beschadigen), terwijl bij voortduring sprenkel-installaties de boven de modder gehaalde stukken hout besproeiden om ze te vrijwaren tegen de inwerking van de lucht en de zon.

Elk houten deel werd nauwkeurig op grote vellen papier ingeschetst op vindplaats en genummerd.

Daarne werd elk deel in plastic luchtdicht verpakt en op houten vloten gelegd. Na de dagelijkse arbeid werden de vloten door één of twee mannen door de Roskildefjord getrokken, waarbij zij opgemerkt, dat deze fjord, op een brede vaargeul na (waarin de barrikade was aangelegd) overal ca één meter diep is.

Alle wrakstukken werden in een speciale conserveringsafdeling van het museum behandeld met Polyglykol, een sinds kort uitgevonden en uiterst effek-

tief conserveringsmiddel.

Het eigenlijke werk van rekonstruktie van elk der vijf schepen kon toen een aanvang nemen.

De vijf schepen zijn niet uniform, doch zijn van verschillende klassen, te weten:

a) Een zeewaardig vrachtschip: 16,5 m lang, 4,5 m breed en midscheeps 1,9 m hoog. Dit schip staat bekend onder het type "Knarr", dat voor de handelsvaart over de Noordzee naar Engeland en over de Noord-Atlantische Oceaan naar IJsland en Groenland werd gebruikt.

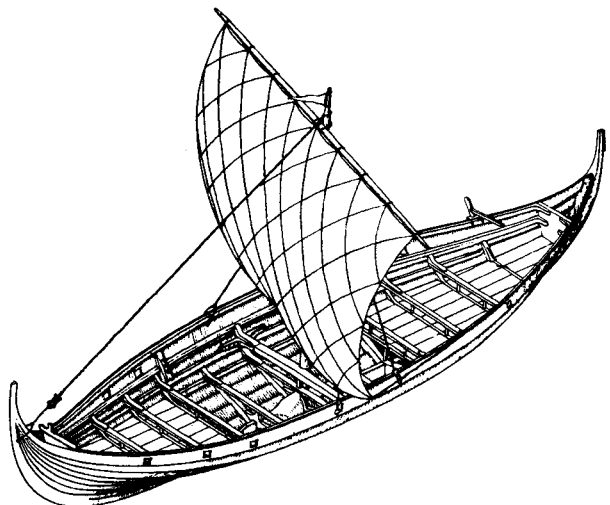
Het schip werd waarschijnlijk in Zuid-Noorwegen gebouwd uit pijnboom-, eike- en lindehout.

Voor en achter bevond zich een halfhoog dek met daartussen het vrachtruim (midscheeps).

Nergens kon de bemanning beschutting tegen het weer vinden. Het schip had als belangrijkste middel van voortbeweging een zeil, in de top bevestigd aan een brede ra en dat op drie verschillende plaatsen op het gangboord kon worden vastgezet.

Het is te vergelijken met een emmerzeil.

Van dit schip is 60 - 70% van het houtwerk behouden.

Een koopvaardijship

b) Een koopvaardij-schip: lang 13,3 m, breed 3,3 m en midscheeps 1,6 m hoog. Dit elegant gebouwde eikehouten schip is het typisch kleinere handelsschip uit de Vikingentijd, dat de goederen over de Oostzee, de Noordzee en de grote rivieren heeft gevaren. De goederen werden midscheeps onder huden gestouwd, terwijl de bemanning (van 4 tot 6 man) zich ophield op het halfdek voor of achter. Daar konden zij de riemen hanteren die door gaten aan beide boorden waren gestoken. Meestal dreef echter de wind het schip voort. De mast stond midscheeps. Van de top van de mast liepen tuien naar beide boorden en naar de voorsteven. Van dit schip is 75% behouden.

c) Een oorlogsschip: lang 18m, breed 2,6 m, hoogte midscheeps 1,1 m. Een geringe breedte en hoogte in verhouding tot de lengte is voor het Deense oorlogsschip uit de tijd der Vikingen karakteristiek. Men kent dit schip van het graf van een hoofdman bij Labdy op het eiland Funen, dat in 1935 is uitgegraven en van de schepen op de wandtapijten uit Bayeux, waarop de tocht naar Engeland van Willem de Veroveraar in 1066 staat afgebeeld.

Het is een schip voor 24 roeiers, die op smalle roeibanken langs de hele boordrand hebben gezeten, de riemen staken door de rand van de bovenste boordplank.

Circa 50% van dit schip is behouden.

d) Een vissersboot of veerboot:

Dit (kleinste) schip is 12 m lang, 2,5 m breed en midscheeps 1,2 m hoog. Het is gebouwd uit pijnboom-, eike en berkehout. Er is geen spoor van uitsparingen in de boorden ten behoeve van riemen. Tot de uitrusting behoorden derhalve mast en zeil. In plaats van een dek heeft deze boot brede dwarsbalken. Hoewel de voor- en achtersteven ontbraken, is toch nog circa 70% van het hout bewaard gebleven.

e) Een zgn. lang-schip:

Eén van de schepen van de barrikade was zo lang, dat men aanvankelijk meende te doen te hebben met twee schepen. Het waren echter delen van één schip, waarvan slechts 20% bewaard bleef. Het zijn resten van het zgn. lang-schip, dat als het meest gevreesde oorlogsschip der Vikingen werd beschouwd. Het werd speciaal gebouwd voor krijgstochten van langere duur. Met zijn 40-50 roeiers moet dit schip voor die tijd als snel en wendbaar worden aangemerkt.

Een zeewaardig vrachtschip

Voorts had het schip een mast en zeil.

Het was gebouwd uit eikehout en had een vloeiende vorm. De lengte was circa 28 meter en de breedte 4,5 meter.

De rekonstruktiewerkzaamheden vinden plaats in een aparte afdeling van een museum³⁾, dat speciaal gebouwd is met het doel om de vijf gevonden schepen in de oorspronkelijke staat op te stellen.

Op dit moment heeft men van alle schepen door middel van smalle houten latten de contouren aangegeven, zodat er "lege" modellen staan.

Het zeewaardig vrachtschip is thans (1 juli 1970) als eerste schip in herbouw.

De rekonstruktie gaat zeer langzaam. Duizenden kleine en grote wrakstukken moeten eerst bewerkt worden met Polyglykol, waarna men met het tijdrovende passen en meten van de stukken, die de gangboorden moeten vormen, kan beginnen.

Ook de zware spanten liggen reeds op de kiellijn van dit schip. De oorspronkelijke kleur van het hout is veranderd in die van zwart geblakerde balken en planken.

Het museum heeft aan één zijde een gaanderij, waarvan men een aardig uitzicht heeft op de tentoongestelde schepen.

Langs de muur van deze gaanderij is door middel van tekst en tekening een historisch beeld gegeven van de tijd der Vikingen.

Al met al een museum, dat het bezoeken waard is.

1) Roskilde is gesticht door de Vikingen Helge en Roar. Deze stad was geruime tijd residentie en bisschopszetel. Zij was de belangrijkste stad op Sjaelland, totdat Kopenhagen haar overvleugelde.

2) Sjaelland wordt dikwijls abusievelijk vertaald met Sealand, Seeland of Zeeland. Het Deense sjael betekent evenwel ziel. Het Deens voor zee is sø. De vertaling Shell-land, die ik in Denemarken bij bepaalde tankstations tegenkwam is waarschijnlijk een puur commerciële.

3) Het Vikingschip-museum ("Vikingskibshallen") is in 1969 geopend. Het is een groot betonnen gebouw, deels gebouwd op palen in de fjord, deels op het land.

